

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Auctarium. Sive Additiones Ad Viri Clarissimi Henr. Zoesii
J.V.D. Universum Jus Canonicum**

Geismar, Justus Moritz von

Coloniæ Agrippinæ, 1691

Ad Librum Quartum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62259](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62259)

proprium Ecclesiæ ut Ecclesia est. (imò prohibitum ne negotientur c. multa c. secundum. *tit. seq.* Unde si gratis commodarent, esset actus amicitie,) sed ut est Communitas quædam, vel persona privata patiens temporalem necessitatem, ut non lædatur libertas, sunt enim hæc res temporales & magis vivorum solatia, quam subsidia mortuorum. *Can. animæ xlii. q. 2. Sic & Tributum imponi potest saluti, thuri, cere, quamvis hæc res etiam ad usum Ecclesiæ sint necessaria. Unde idem num. 13. habet: Zelus Ecclesiastica libertatis scientia & prudentia est temperandus. Ad cap. fin. de rebus Eccl. alien. in quo fit mentio mortuorum, respondet non intelligi hæc apparamenta, sed res, quæ profunt defuncto uti sacrificia, legata pia. Et ita Panormit. Unde infert non valere constitutiones, ut pro anima defuncti non legantur nisi tot sacra &c. Sic nec valent ratione vestium sacratarum, quia hæc sunt Ecclesiæ in sensu formali & spiritualibus annexæ.*

AD TIT. L.

Ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant.

AD num. 1. in fine adde. Prælati Ecclesiastici non tenentur (imò nec possunt) ea, quæ ad bonam Ecclesiæ conservandam sunt necessaria, v. g. lites &c. omittere ad evitanda scandala pharisaica, imò etiam pusillorum, etsi his prius reddi debeat ratio rectitudinis. *Busenb. lib. 2. tr. 3. cap. 2. dub. 5. art. 2.*

Negotiatio est, cum quis rem sibi comparat eo animo, ut integram & non mutam cariùs vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium est periculo multorum peccatorum, & valde distractivum ac indeceus statui Clericali sic lucris inhiare, ideò prohibitum Clericis in sacris & Religiosis sub mortali, si multam negotiationi dent operam. *Busenb. lib. 3. tr. 5. cap. 3. dub. 8. art. 2.*

Nec licet Clericis, vel Monachis laici causâ possessiones conducere; Ministros & Procuratores esse Laicorum. Nec proferre, nec dictare sententiam sanguinis debent, nec quidquam aliud exercere, per quod ad effusionem sanguinis perveniat. *Gonz. ad c. 5. & 6. h. tit.*

LIBER QUARTUS.

AD TITUL. I.

De Sponsalibus & matrimoniiis.

Observandum. Si lis inter desponsatos oriatur super valore vel nullitate sponsaliorum, quæ amicabiliter componi non possit, quòd Parochus non debeat esse Judex causam suâ sententiâ dirimens, sed debeat partes ad Consistorium Episcopale remittere juxta text. & *DD.* in cap. 1. de consangu. & affin.

Ad num. 3. post verbum. Repromissio, adde. Si Titius promissit nuptias Cajæ, & hæc acceptet sine repromissione, neuter

neuter obligatur : quia cum contractus sponsalium sit onerosus & reciprocus, non potest claudicare, involvit enim conditionem, si repromiserit. Quod si tamen Titii promissio fuisset absoluta & gratuita & acceptata à Caja, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. *Busenb. lib. 6. tr. 4. cap. 2. dub. 1.*

Ad num. 5. in princ. adde. In cap. juvenis h. t. hic casus est: Juvenis duxit nondum septennem, & traduxit in domum, & tentavit copulam, quam complere non potuit. Postea duxit consobrinam, Pontifex mandat, ut separetur propter impedimentum publicæ honestatis, quod hic resultat non ex sponsalibus, quæ nulla sunt, sed ex traditione & dubitata copula.

Dices: Impedimentum publicæ honestatis tantum operatur in gradu primo, nisi resultet ex matrimonio rato; consobrina autem est in secundo. Respondetur ad antecedens, hodie vi Tridentini Conc. olim neg. duravit enim usque ad quartum. *Sess. 24. cap. 3. de reformat. matr.*

Ad num. 9. in fine adde. Si conjuges matrimonium vel sponsalia contrahant per verba obscura, sequi tenentur communem intelligentiam. *Gonz. ad cap. ex literis 6. h. t.*

Ad num. 15. in fine. Quæres si sponsi in solenni sponsaliorum contractu vulgò *Handstreich* in præsentia Parochi & testium utantur verbis de præsentem, erit nê matrimonium? Respondet *Layman. cap. 4.* hac in materia negativè. Quia præsumi non debet eos voluisse cum peccato contrahere; ergò præsumuntur tantum sponsalia.

Secundò, inquit, posito quod habuerint intentionem contrahendi de præsentem, non potuerunt, quia hanc intentionem Parocho & testibus non significarunt, qui si illam seiverint, erit matrimonium, licet non licitè initum. Unde punientur. *cap. fin. de clandest. de sponsatione.* E si subit aliquod dirimens impedimentum, proles non erit legitima, licet id partes ignorent, nec facile dispensatur.

Ad num. 16. circa finem adde. Sponsalia liberè contracta, juramento firmata necessitant ad palam contrahendum, *Thom. Trivisian. lib. 1. decis. 9.*

Ad num. 19. in fine adde. Qui simulatè matrimonium init, grave peccatum committit, tum factilegii contra reverentiam Sacramenti, tum injustitiæ, quam alteri infert (quod etiam fit in sponsalibus fictè initis, de quibus hoc num.) unde tenetur damnum refarcire, quod plerumque aliter fieri non potest, nisi ut deposita simulatione eam vero consensu in uxorem accipiat, solo etiam animò, quod hic sufficit, *Laym. tr. 10. cap. 6.*

Quæres si is, qui cum prima simulatè contraxit matrimonium, relicta illi aliam validè ducat: Ecclesia autem, quæ fidionem non probatam non credit, compellat ad prius matrimonium, quid ei agendum? Respondet idem. d. c. 6. quod possit quidem primæ aliquam diu cohabitare, ut præcepto Ecclesiæ satisficiat; debet tamen in foro externo potius humiliter etiam excommunicationem sustinere, quam ut in copulam consentiat, quia esset adulterium intrinsecè malum. *arg. cap. inquisitioni de sentent. excom.*

Ad

Ad num. 22. Circa medium post verba nisi vi præcisâ. *Addo.* Objicies num. 13. supra de convers. conj. t. in quo dicitur, quod sponsa vi præcisâ cognita invito marito non possit ingredi Religionem. 22. in d. n. 3. agi de sponsa de præsentî, hic de sponsa de futuro. Unde disparitas.

Ad num. 31. in fine adde. Huic numero videtur ob stare numeros quartus, supra de convers. conjugat. Ubi deflorata ducta in uxorem adhuc potest ingredi Monasterium modò post matrimonium non fuerit cognita. Resp. disparitatem esse, quod in num. quarto agatur de simpliciter habita copula, hic autem de copula obtenta sub spe matrimonii.

Ad num. 40. in princ. Per supervenientem fornicationem. Intellige indistin- & etiam in sponso. Aliud si prius fuerit fornicatus, Bosenb. lib. 6. tr. 4. c. 1. dub. 3.

Ad num. 51. in fine adde. De matrimonio secundum se Sannius eo. 3. dist. 17. & seqq. q. 1. num. 1. ait. In matrimonio tria distingui debent: Contractus matrimonialis in fieri; vinculum ipsum inter conjuges permanens; & ratio Sacramenti.

Ad num. 52. in princ. Nota. Ad definitionem addere Theologos, quod matrimonium sit conjunctio &c. In signum gratiæ efficaciter conferendæ divinitus instituta.

Quòd matrimonium ratum sit Sacramentum declarat Tridentinum Sess. 24. Can. 1. Et suadet ratio: quia matrimonium Christianorum est indissolubile; ergò requiritur Sacramentalis

gratia, ut tantum onus absque salutis dispendio sustineatur, præsertim si conjux sterilis, morbidus &c. alioquin esset gravius jugum legis Christianæ, quam Mosæicæ in qua ad ejusmodi difficultates superandas & pluralitas uxorum, & libellus repudiî permittebatur.

Ad num. 31. in fine per verba: quod per leges nomen assumpserit. Intellige, quòd secundum jus civile legitima conjunctio fuerit.

Ad num. 63. in fine adde. Mutus simul & surdus, vel seorsum matrimonium contrahere potest, furiosus autem matrimonium contrahere nequit. Gonz. ad c. 23. & 24. h. t.

Ad num. 65. in fine adde. Si Procurator ineat Matrimonium, debet Principalis sub peccato mortali eo tempore, quo credit Procuratorem illud initurum, esse in gratia, tum enim ipse suscipit Sacramentum, sive vigilet, sive dormiat Bonac. in verb. matrimon. n. 6.

Ad num. 70. in fin. add. Dicuntur filii seu liberi injusti, qui procurati sunt ex nuptiis, quæ fuerunt sine consensu parentum initæ, quia non fuerunt secundum legem præscripta juris Civilis initæ. Sicut de jure Canonico vocatur concubina, uxor, quæ non est solenniter ducta.

Ad num. 73. Observa ex Laym. hac in materia c. 5. qui Navarrum citat, quod tradat, licet in foro fori requiratur metus justus, quod nihilominus coram DEO sufficiat quivis metus etiam levis, modò sit causa sine qua non, ad infirmandum matrimonium vel Religionis professionem.

Quæres, si ipse contrahens metum incussit,

incussit, habebitne taliter initum matrimonium vim sponsalium in favorem innocentis, ita ut huic competat jus cogendi alterum, ut servet promissa? Navarr. affirmat. Laym. cum Sanchez negat cum teneri ad ratificationem matrimonii ante judicis sententiam, modo pro damno aliter satisfieri possit. Rationem dat, quod contractus reciproci claudicare non possint, secus ait esse, si contractus rescindendi, quæ ratio non placet; nam contractus bonæ fidei, quibus dolus causam dedit, claudicant propter dolum inducentis, ex cuius parte tenent.

Ad num. 74. Quæres: Quid si metus justus ab homine etiam privato incutiatur, puta si pater stupratori filia suæ minetur accusationem nisi eam ducat, tenetne matrimonium? Affirm. Laym hic cap. 5. Idem Busenb. *lib. 6. tr. 6. c. 3.*

Sed quid si pater minetur mortem? Videtur non tenere. Quia cum pater talem potestatem non habeat, non est metus justè incussus. Busenb. *lib. 2. tra. 6. c. 3. dub. 2.* ait, si ad mortem decumbens contrahat cum filia Medici aliàs mederi volentis, tenere matrimonium; (alii tamen quidam negant.)

Ad num. 82. in fine adde. Pœnæ adjectio reprobat, ita ut culpa saltem venialis sit sponsalibus pœnam adicere. Unde in neutro foro frangens fidem & resiliens tenetur pœnam solvere; etiam si resiliat *injustè*. Ita de Arauxo. *De stat. Civil. disp. xi. q. 8. n. 16.* cum Sanchez. *lib. 1. de sponsalib. disp. 10.*

Si tamen pars læsa acceperit pœnam pecuniariam à parte resiliente, non te-

netur eam restituere *ibid. n. 19.* donec pars repetat, & juridicè ad restitutionem condemnatur, quia licet prohibeatur promissio, & solutio, & obligatio eam solvendi irritetur, non prohibetur tamen acceptio & titulus eam retinendi per d. cap. gemma & L. Titia sicut in lusu, in testamento imperfecto, & in stipulatione turpi. L. generaliter 36. ff. de V. O. Laym. ait quod cap. gemma h. t. sit intelligendum, quod non potest apponi stipulatio pœnalis in eum casum, quo aliquis justa ex causa resiliat; posse tamen apponi, quo vellet resiliere sine justa causa.

Ad num. 84. in fin. adde. Contra obedientiam graviter peccat, si contra voluntatem parentis ducat uxorem se indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non potest contrahere sine dedecore juxta suæ regionis usum, Busenb. *lib. 3. tr. 3. c. 2. dub. 1.* Item si non velit ducere eam, quam vult parens sine justa causa *ibid.* Si *inconsultis* illis nubat &c.

Ad num. 87. in fin. Observa id quod dicit Apostolus 1. ad Corinth. 7. Propter fornicationem vitandam unusquisque uxorem suam habeat, licet subjungat, hoc autem dico *secundum indulgentiam*, non *secundum imperium*. Quod non velit dicere se minus malum permittere, sed quod minus bonum conjugii indulgeat, eò quod majus bonum continentia in præcepto non sit, & multis difficilè accidat. Laym *lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 4. n. 2.*

Item *solius corporalis sanitatis causa* uti conjugio, probabile est, esse culpam venialem, quia talis copula cohonestari debet, vel ex bono fidei cõjugalis, vel

pro-

prolis, vel continentia conjugalis. Laym. tamen d. c. 4. n. 3. ait nec esse veniale. Cum enim matrimonium præcipue institutum sit ad propagationem speciei, videtur etiam secundario institutum ad conservationem individui, siquidem speciei propagatio fieri non potest, nisi salvis individualis. Propter voluptatem tanquam finem operationis conjugio uti, peccatum veniale est. Quia non bonum delectabile quod naturæ sensitivæ est, sed bonum honestum, quod naturæ rationalis, humanarum actionum finis esse debet. Ergo. Amplecti autem voluptatem utpote servientem ad fines obtentos licitissimum. Ib. n. 6. 2.

Per censuram Ecclesiasticam pater compellitur restituere filio suo uxorem, quam injustè retinet. Gonz. ad cap. non est vobis 11. h. t.

A D T I T. II.

De Desponsatione impuberum.

Ad num. 4. in fine adde. Sponsalia inter infantes contracta, vel à majori cum infante, pro infectis habentur, adeo ut nec publicæ honestatis impedimentum producant. Gonz. ad cap. accessit 5. h. t.

Ad num. 9. in fine adde. Laym. lib. 5. tra. 10. p. 4. c. 12. n. 1. ait: Matrimonium inter impuberes non esse jure naturæ nullum, modò usum rationis habeant, unde & Pontificem hac in re dispensare posse.

Plenam pubertatem in mare 18. in femina 14. annuum esse dicit. arg. L. Me-la ff. de aliment. legat.

A D T I T. II.

De Clandestine Desponsatione.

Ad num. 3. in fine adde. Etiam Parochus denuntiationes omittere potest, quando ad illum pertinet in casu necessitatis declarare per Episcopiam legem cessare, v. g. morti vicinus cum concubina contrahere velit. Laym. de matrim. c. 4. n. 6.

Ad num. 4. in fine adde. Ad argumentum: *Ecclesia non potest materiam vel formam Sacramenti mutare.* Respondet Laym. de matrim. c. 4. n. 2. per se & directè Conc. indirectè & per accidens Neg. Per se autem mutaret, si efficere posset, ut materia ante legitima sine sui permutatione fieret insufficientis, indirectè verò, si destituat materiam ipsam, v. g. vinum per aquam multam, ut non sit materia Eucharistiæ. Idem de aqua si mutetur per farinam, v. g. Sic Ecclesia infirmavit contractum naturalem matrimonii clandestini, ut jam non sit sufficiens materia Sacramenti.

Ad num. 11. in fine adde. Prohibet specialiter Tridentinum. Sess. 24. de reformat. matrim. cap. 7. Ne Parochi vagos copulent, nisi diligenti inquisitione super ipsorum statu præmissâ, & habitâ licentia ab Ordinario. Ergo videtur tenere,

Si alter sit vagus vel alienigena, alter non, valebit matrimonium.

Ad num. 15. Cum Parochus non sit minister Sacramenti, infertur, quòd non peccet mortaliter, si in statu peccati mortalis assistat. Contrahentes verò peccare

peccate mortaliter, quatenus Sacramentum suscipiunt, non tamen quatenus illud conferunt: quia non sunt ministri speciali consecratione ad hoc deputati, qui soli juxta communioem sententiam obligantur non ministrare immortalis.

Ad num. 19. in fine adde. Licet excommunicatus etiam non toleratus assistere matrimonio possit Parochus, alii tamen Sacerdoti licentiam assistendi nec licite, nec valide committit: quia dare licentiam, ut is, qui aliam qualificatus non est, reddatur habilis ad actus legitimum valorem, est actus jurisdictionis; ergo. E contra si Parochus non sit excommunicatus, potest substituere Sacerdotem etiam excommunicatum non toleratum saltem valide, & casu necessitatis etiam licite. Ita Laym. de matrim. c. 4. n. 5.

Ad num. 17. in fine adde. Eandem sententiam tenet Franc. de Arauxo. de stat. civ. disp. xi q. 3. qui addit præter declarationem Pii V. etiam accepisse aliam similem Cardinalium declarationem. Objiciunt autem clausulam, quæ in Bulla plumbea Cruciatæ, sive Diplomate continetur. Ubi commissario conceditur facultas dispensandi in matrimonio cum occulto impedimento contracto, ut occulte iterum celebretur. Ergo id non licet, ne frustraneum sit privilegium. Negatur consequentia, quia etiam solent in Bullis concedi jure communi non prohibita, maxime quando sunt de jure dubia ad pacandas conscientias, & sufficit quod aliqua ibi privilegia, quæ primario concessa. Unde in eadem Bulla conceditur su-

mentibus eam, ut à quolibet Sacerdote semel in vita, id est, durante anno publicationis, & in periculo mortis à casibus reservatis absolvi possit, quod etiam de jure ordinario competit: nisi dicas, quod ille non teneatur iteratò confiteri, si periculum evadat.

Objicitur 2. Dum conceditur dispensatio ad revalidandum matrimonii propter occultum impedimentum, solet adjici; si tua est cum eis, ut inter se publice & servata forma Concilii Trident. contrahant, dispensa, ergo. Resp. operatur, ut possit dispensare super impedimento, quo sublato possunt contrahentes jure suo uti, & inter se ipsos matrimonium celebrare, in quo forma Trident. servatur, quia præcedens solennitas integrum efficit matrimonium, id est, non solum ab Ecclesia creditum in foro externo, sed etiam postea revalidatum. Casus exceptus, si Parochus aut testes ambo, vel saltem unus sint conscii impedimenti, quando adstant matrimonio, quia fuerunt testes nullitatis, non valoris; aut si est notorium, vel jam deductum in forum contentiosum impedimentum; quia hic eadem incommoda ex clandestino sequerentur. Aut si de facili in judicio probari posset quia non est, strictè loquendo, impedimentum occultum.

Ad num. 23. ad finem post verba. ratione finis, aut cause, propter quam fit, adde: Sensus est: illa fraus non facit, ut actus non teneat, sed ut obligationis forma, quæ in loco illo erat, non maneat. Potest autem hoc fieri bene, vel male, si exeat ob finem bonum vel malum, v.g. ut scandala vitet, vel quia Pa-

rochus iniquè suam præsentiam negat; vel in contemptum proprii Parochi.

Ad num. 25. in fine adde. Ubi Tridentinum expulsis veris Pastoribus servari nequit, tenet etiam coram Prædicante, imò etiam sine illo initum matrimonium. Sic & in Civitatibus, ubi permixti Hæretici Catholicis v. g. Augustæ, tenebunt etiam matrimonia sine legitimo Pastore, seu coram Prædicante celebrata; quia non est existimandum, Pontificum voluntatem etiam de his sensisse, ob mala plurima, quæ sequerentur.

Utrum Sacerdos Catholicus assistere possit matrimoniis hæreticorum, quos in sua Parochia habet; Respondetur posse, quia tales non tenentur vitare, nec facit irreverentiam Sacramento, quia ipse non est minister, sed tantum testis. *Laym. de matrim. cap. 4. n. 8.*

AD TIT. IV.

De Sponsa duorum.

Ad num. 3. adde. Dum dicitur ante copulam non transferri dominium corporis, intellige, nondum actualiter tradi ipsum corpus; nam aliàs à tempore matrimonii revera conjux habet ante copulam dominium in corpus.

Contrahens matrimonium vivente primâ uxore, relicta secundâ cum priore cohabitare debet, & publicè in Ecclesia pœnitentiam facere, *Gonz. ad cap. accepisti 2. h. t.*

* * *

AD TIT. V.

De conditionibus apposis.

Ad num. 2. ad cap. fin. h. t. Observa ex D. Thoma. Conjugii fidem, perpetuitatem, prolis generationem & educationem duobus modis considerari posse: Vel secundum actum seu executionem, & sic ad substantiam matrimonii non spectat; vel secundum radicem seu principium, quod est mutua obligatio servandi fidem societatemque perpetuam in ordine ad prolis generationem, & hæc est substantia matrimonii, si hoc accipiat pro mutua permanente obligatione seu conjugio. Sin verò matrimonium accipiat pro actuali contractu, essentia ejus consistit in cõsensu, dictæ autem obligationes, fides, perpetuitas & proles cõtentur velut proprietates & effectus permanentes.

Observa quoque *valide* contrahi matrimonium *cum intentione* adulterandi; à conjugè sine justa causa recedendi, prolis generationem impediendi. Sed *invalidè* si hæc in pactum deducantur, quæ substantiali obligationi *status* matrimonialis directè adversantur. Sic & valet matrimonium, si quis id contrahat *cum intentione* nunquam utendi eo, non etiam si conditio, sive pactum hoc apponatur.

Dices. Essentia matrimonii consistit in mutuo dominio unius in alterius corpus ad generationis usum, cum tali autem dominio potest consistere obligatio non utendi corpore ad hunc finem. Respondetur, licet in quibusdam

dam rebus puta nobilibus possit separari dominium à jure utendi, jus tamen reale, quod per matrimonium acquiritur, aliud non est, quam jus utendi corpore conjugis ad usum generationis.

Ad num. 3. in princ. Dices: ex post facto non potest apponi conditio, ut conceptionem evitet, vel se adulterandam det; ergò neque conditio perpetuæ continentie. Resp. neg. conseq. Quia ad priora conjuges semper & æqualiter obligantur, quia contrarium esset peccatum, ad actualem copulam non obligantur; ergò jus illam exigendi ex post facto remittere possunt.

Ad num. 4. in fin. Objicies. Si duo se voto simplicitatis adstrinxerint ante matrimonium, illud initum adhuc tenet, ergò etiam possunt tempore contractus inire ita. Negatur conseq. Disparitas: quia votum simplex non est traditio, sed solum promissio, ut alteri tradi possit.

Dices: dominium potest transferri absque usu, ergò etiam hic. Respondetur neg. Antec. hic.

Bonacina in verb. matrimonium n. 2. ait. non requiri consensum in copulam, sed sufficere mutuam traditionem corporum, quæ consistere potest absque usu, potest enim dominium ab usu separari. Sic inquit, validum est matrimonium sub hac conditione: Duco te, si te, obliges ad perpetuam continentiam.

Ad num. 5. in fine. Dices: si sub conditione iniri potest matrimonium, sufficit etiam ratihabitio Parochi, quod est contra dicta *tit. 3. n. 19.* Resp. hic partes apponunt conditionem; er-

gò ipsæ volunt suspendi contractum; in n. 19. autem partes volunt purè contrahere. Unde si partes per modum conditionis dicerent, contrahimus & volumus esse obligati, si Parochus ratihaberit, non video, cur non posset dici ratihabitio sufficere, quia tunc contractus esset perfectus adveniente ratihabitio. *Ad num. 11. in fine.* Observa discrimen inter conditionalem stipulationem de futuro. v. g. *donabo si feceris*, & stipulationem conditionalem de presenti v. g. *dono, si &c.* In priori post eventum conditionis requiritur nova donatio, in posteriori non. Idem est, si dicam: *accipiam te, si &c.* & *accipio, si &c.* Priori casu impletâ conditione oritur obligatio contrahendi matrimonium, posteriori verò ipsum matrimonium. Ita Laym. in hac materia. Nam post eventum conditionis purificatur consensus, non obstante eo, quod tunc contrahentes fortè dormiant, nam hoc etiam fieri potest in Procuratore contrahente: Item sine, v. g. si mulier per literas petat, & vir per literas consentiat, si pater talem dotem det. Postea impletâ conditione lectisque literis coram Parocho & testibus matrimonium perficitur, etiam ignorante eo, qui literas sub conditione destinarat:

Quæritur, utrum de Trident. necesse sit Parochum & testes hoc casu etiam eventui seu impletioni conditionis adesse? Sanchez negat, Laym. verò hic affirmat, rationem dat; quia Parochus & testes requiruntur, ut intelligant matrimonium verè & substantialiter contractum esse, deque eo in foro externo ad

multa incommoda vitanda testificari possint; ergò. Idem dicendum esse ait de conditione ad præteritum vel præsens relata, dicit autem sufficere si contrahentes affirmant coram Parocho & testibus, conditionem esse impletam; nam hoc ipso censentur purificare consensum.

Admittit tamen idem Laym. *lib. 5. tit. 10. p. 4. o. 14. n. 4.* Si impedimentum omnino occultum sit, quod testes & Parochus non necessario iterum adhibendus, sed ipsæ partes consensum suum denuò exprimere possunt. Sic si maritus impetravit dispensationem, potest interrogare mulierem, an non vellet se denuò habere, si ante non haberet, & ex tali consensu valebit matrimonium.

Objici potest contra sententiam Zoefii. Omne Sacramentum cum perficitur, debet esse signum sensibile; atqui quando impletur conditio; nullum ad est, si non requiritur novus consensus; ergò. Respondetur 1. Non procedere ab aliis argumentum ad matrimonium propter specialem rationem contractus. Respondetur 2. Ipsum externum eventum conditionis sui natura esse sufficiens signum purificati consensus, quando ab initio ita fuit expressus, manet enim eadem conventio moraliter.

Ad num. 12. in fine adde. Sub conditione dispensationis contrahere per se loquendo peccatum non est. Teneatur autem eam regulariter sponsus petere, quia ad id tacitè se obligare videtur, sumptibus tamen communibus. Ita Laym. *h. cap. 7.*

Si sub conditione dispensationis ali-

qui contraxerint, requirit Laym. postea novum consensum, quod nunquam præsumatur; hæc esse mens Pontificis, matrimonium prius contractum statim approbare, sed promissis prius denuntiationibus, & subsecuta copulatione. Responderi potest in dubio Conc. si disceverit ante factum sub conditione hac, Neg. supponitur enim in supplicatione mentio facta fuisse. At si non fuisset facta mentio? Videtur tamen adhuc matrimonium valere, quia verum est, quod sit satisfactum Tridentino.

Ad num. 15. in fine dicitur: In ratione tamen promissionis &c. Idem est ac si diceret, quod id non faciat licitè, faciat tamen validè. Quando enim promissæ sponsalia sub conditione, non possunt licitè promittere secundæ, licet promissio secundæ facta teneat.

Laym. in hac materia *cap. 7.* Qui contraxit sponsalia de futuro cum dubio sub conditione diverso tempore, licet posterioris conditio prius eveniat, priora adhuc valent, quamdiu prior desponsatio non dissolvitur. Zoefius videtur contrarium insinuare. Non obstat de matrimonio cum diversis sub conditione iurito. Quia differentia est, quod sponsalia non ita pendeant à continuatione voluntatis; nam quamvis quis injustè consensum revocet, nihilominus obligatus erit, conditione alterius partis eveniente. At matrimonium perfici non potest, si consensus revocatus fuerit, simpliciter & commodè, sive ex parte, ita videl. ut, si posterioris matrimonii conditio prius eveniat, velit id ratum esse, licet peccet.

Ad

Ad num. 21. ad finem incidenter quari potest. Si femina sciat se in partu constituta in probabili mortis periculo, poteritne potionem sumere ut conceptionem impediatur? Negatur, quia directe fini principali repugnat.

Dices: potest idem fœtus nondum animarum à se expellere secundum probabilem sententiam, ergò. Disparitas est quia talis fœtus est actualis aggressor & directa causa mortis matris; ergò habet jus se defendendi, secus est in casu altero. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 3. cap. 1. n. 6.

AD TIT. VI.

Qui Clerici, vel voventes contrahere possint.

Ad num. 1. in fin. *Observe ex Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 1. n. 5.* Quod sit peccatum mortale contrahere, vel consummare matrimonium cum impedimento dirimente; quia est violatio legis iustitiæ in re gravi. Imò probabilius est etiam esse sacrilegium, præsertim si in facie Ecclesiæ contrahatur post Trident. quia contrahentes abutuntur nomine & ritibus Sacramentorum cum irreverentia, nisi metus vel causa alia excuset. Item si copula habita cum sponsa tali, quod id in confessione explicari debeat, si prohibitum sit matrimonium ab Ecclesia ob copulam, ut in voto Religionis, cultus disparitate, quia contra virtutem Religionis, vel quia contra pietatem, ut in consanguinitate, affinitate. Aliud est, si prohibitum sit ob crimen, ut raptum, vel impedimento ex tit. de eo qui &c.

Ad num. 9. in fin. Observe ex Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 3. n. 6. Licet is, qui cum voto simplici castitatis matrimonium contraxit à petitione debiti impeditus sit; non tamen is, qui post votum ingrediendi Religionem contraxit, ac consummavit matrimonium. Ratio, quia hic nondum habet votum castitatis, sed tantum de votenda castitate solemniter, à cuius voti expletionem impeditus est, donec matrimonium solvatur.

Ad num. 12. adde. Si Clerici post sacros Ordines de facto contrahere matrimonium præsumpserint, ipso facto excommunicationem incurrunt, suntque Irregulares, in qua tamen irregularitate post peractam pœnitentiam dispensare Episcopo est concessum, dummodo cum vidua, vel corrupta non contraxerint. c. 12. h. t. c. 4. de convers. conjugat.

AD TIT. VII.

De eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium.

Ad num. 1. adde. *Busenb. lib. 6. tr. 6. cap. 3. dub. 2.* Hic ratione primi casus addit. Quod si cædes tentata sit, sed non perfecta; vel perfecta, sed absque intentione matrimonii incundi; vel cum intentione quidem ea, sed non significata exterius, vel non communi consilio, sed ab altero tantum, non dirimit matrimonium, nisi etiam adulterium præcesserit; tunc enim sufficit, si unus cædem perfecit altero etiam ignaro.

Pro;

Pro testio casu requiritur, ut promissio sit acceptata, & uterque sciat alterum esse conjugatum; si enim vel alteruter ignoret, non irritatur, si quod postea in eatur conjugate mortuo, excusatque ignorantia quævis etiam facti. Sufficit autem si adulter dubitet, utrum tempore adulterii & promissionis de matrimonio cum adultero vixerit alter conjugax, quia præsumitur vixisse, nisi mors probetur.

Contrahens matrimonium cum muliere, quam polluit adulterio aut secundis nuptiis copulavit, adducta machinatione in necem viri, aut occiso conjugate animo contrahendi matrimonium cum illa, nulliter contrahit, Gonz. ad cap. si quis & l. t.

Ad num. 2. adde. Si adulteri alio sine, quam matrimonii conjugem trucident, v. g. ne prodantur, non est impedimentum. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 10. num. 2.

Ad num. 3. adde. Laym. ibid. n. 4. ait. Si fides data sub alio, & adulterium commissum sub alio matrimonio, non est impedimentum.

Item quod dicitur de promissione, ait: debet ea esse pura, vel ante mortem conjugis purificata, quia verba in penalibus strictè accipienda. Item n. 7. quod promissiones factæ vivo conjugate, quod contrahent eo mortuo, sint irritæ ipso iure, quia repugnant bonis moribus. arg. cap. 2. de concess. præb.

AD TITUL. VIII.

De Conjugio Leprosorum.

Ad num. 2. adde. Si conjugale prolo immineat incontinentiæ periculū,

nisi conjugio utatur, volunt quidam, quod conjux ex lege charitatis obligetur cum periculo debitum reddere, sed verior sententia est contraria eum non obligari, cum nemo obligetur ad alterius peccatum vitandum proprii corporis periculo se exponere, cum is simpliciter in necessitate positus non sit, & alia concupiscentiæ remedia adhibere possit. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 3. cap. 1. num. 5.

AD TIT. IX.

De Conjugio servorum.

Contra hoc, quod error personæ vitiet matrimonium. Dices: In administratione Sacramenti Baptismi, Confirmationis &c. Si minister putet esse personam aliam, Sacramentum tenet; ergo etiam in matrimonio. Negatur consequent. Quia, virtualis intentio ministrantis illa Sacramenta esse debet baptizandi præsentem ac capacem, quicumque sit. Secus se habet in matrimonio. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 2. n. 1. Nisi & contrahens eam habere vellet, qualiscunque sit. Sannius.

Inter Jacobum & Liam ab initio non fuit verum matrimonium, donec Jacob. de novo positivè consensit in Liam. Can. un. 29. q. 1.

Busenb. lib. 6. tract. 6. c. 3. dub. 2. hic notat non esse propriè servos, qui sunt coloni originarii, vulgò *Leibeigene*.

Matrimonium inter servos legitimè contrahitur etiam in vitis Dominis; sed si ingenuus per errorem ancillam ducat, vel è contra, conjugum nullum est.

est Gonzal. ad cap. ad nostram, h. t. Fagnanus.

Ad num. 10. in fine. Quæres, quare sit matrimonium nullum, si inductus quis fuerit maritus, & non ob dolum, seu si inductus quis fuerit dolo? Ratio dubitandi, quia & dolum & metum habent admixtum involuntarium. Laym. *ad princ. h. t. cit. loco num. 2.* de rationem, quia utrum vis iniusta gravis interuenit, plerumque coram Ecclesia demonstrari potest. At dolum plerumque occultus est, quare ne multa matrimoniis dubium haberent valorem, expediebat ea jure Ecclesiastico non infirmari, quando jure naturali spectato vim sustinendi obtinent.

Dicta de servis h. t. locum habere non posse in originariis asserit idem d. l. n. 5. per cap. 2. extr. de Judais. & tit. de agris. & censu. Cod. lib. 11.

AD TIT. XI.

De Cognatione Spirituali.

Ad num. 5. in fine adde. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 8. n. 2. Si infidelis baptizet, non contrahit hanc cognationem, & e contra si infidelis baptizet infan-tem hominis infidelis, etiam non contrahit cum parentibus, quia uterque terminus capax esse debet. Si vero parentes postea baptizentur, tum ex illo tempore contrahit cognationem baptizans. An si in casu necessitatis laicus baptizet, hæc cognatio contrahatur? Respondetur, baptizans cum baptizato ejusque parentibus hanc cognationem contrahet, non tamen ille, qui infan-

tem tenet; cum enim non spondeat pro infante sicut in baptismo solenni fieri solet, censebitur potius commoditatis, quam contrahendæ cognationis causa, eundem tenuisse.

Ad num. 9. in fine adde. Lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 8. n. 6. Si sponsus prolem ex sponsa susceptam baptizet, solvuntur sponsalia licet nesciverit esse suæ sponsæ prolem.

Aliud est, si sit patrinus, ut error personæ non facit contrahi cognationem hanc. Ratio: quia patrinus habet determinatam intentionem spondendi pro eo homine, quem animo concepit; in baptizante vero est intentio Ecclesiæ conformis baptizare hunc capacem, quiconque sit.

Ibidem n. 7. idem tenet, si conjunx prolem suæ conjugis baptizet, vel in Sacramento baptismi aut Confirmationis tanquam patrinus suscipiat ob necessitatem, nullum impedimentum contrahi per hic citat. *Can. ad limina xxx. q. 1.*

Ad num. 12. in fine adde. Sicut non contrahitur cognatio spiritualis si quis levet, dum præmissis privato baptismo, in Ecclesia suppleantur solennia & Cere-monia, aut etiam solenniter iteretur baptismus sub conditione, si &c. ita nec contrahitur, si quis levet infan-tem in baptismo privatim administrato.

Ad num. 13. adde. Impedimentum hoc contraheretur ab eo, qui in Catechismo pro persona baptizanda Sacerdoti interroganti respondet, si verus patrinus non sit, qui in baptismo tenet, quia puer domi, v. g. ob necessitatem baptizatus fuerat, & solum Cere-

K

remo.

remonia in Ecclesia adhiberi debent.

AD TIT. XII.

De cognatione Legali.

Observa ex Laym. lib. 5. tit. 10. p. 4. 6. 7. Ex cognatione legaliteriam oriri impedimentum per modum *affinitatis* inter adoptatum & uxorem adoptantis. L. adoptivus. ff. de rit. nupt. At verò inter adoptantem & parentes adoptati, nulla cognatio contrahitur.

Busenb. lib. 6. tit. 6. c. 3. dub. 2. hic refert esse probabile, quod cognatio legalis post Trident. tantùm dirimat ad gradum secundum inclusivè, sicut cognatio spiritualis. Inter adoptatum & filiam adoptantis non potest durante adoptione dari matrimoniù, secus verò ea soluta Gonz. ad cap. si qua i. h. t.

AD TIT. XIII.

De Consanguinitate & affinitate.

Ad num. 5. in princ. adde. Laym. lib. 5. tit. 10. cap. 4. Contra definitionem consanguinitatis objicit: Adam & Seth, filius ejus, verè erant consanguinei, & tamen non descendunt ab uno st. pise per carnalem generationem. & definiti illam quatenus hodie in usu est. Vel addi posse: vel quarum una ab altera descendit.

Ad num. 5. in fin. Quæres: An DEUS ut Author naturæ possit dispensare ut Pater v. g. cum filia licet & validè contrahat matrimonium?

Respondet Franc. de Arauxo *de stat. Civil. dist. xi. n. 5.* cum communi DD. posse. quia neque iste gradus tollit omninò finem intrinsecum matrimonii, quia etiam ex tali possent liberi nasci & educari casus, si hoc matrimonium esset ad generis humani conservatiõem; quamvis ei magis arrideat sententia, tunc obligatiõnem legis cessare ob necessitatem, sicut nos loquimur: contrariè. Sic refert, quod aliqui SS. Patres excusent filias Loth ab incestu, quæ cum patre commiserunt, quod existimarent totum genus humanum igne consumptum, & hic accesserunt ad ebrium, quia naturaliter cognoverunt se à sobrio mentis compote repellendas. Sed

Quæres: An tunc pater & filia sub præcepto inire deberent matrimoniù? Respondet idem: puto quod non. nisi ex revelatione præceptum divinæ voluntatis intelligerent: adeoque videntes humanum genus ad duo tantum individua redactum, probabiliter existimarent voluntatis esse divinæ humanum genus consumere, cui proinde dictamini possent se absque piaculo conformare.

Ad num. 8. in princ. adde. Laym. lib. 5. tract. 10. c. 5. n. 1. quod ex copula illicita contrahatur affinitas probat ex Apostolo 1. ad Corinth. 6. ubi ait: qui adhæret meretrici unum corpus efficitur. Idem ibid. n. 4. admittit & vocat quoddam genus *affinitatis per accident.* quale dicit esse inter consanguineos inter se per c. non debet. h. t. Unde forè fit, quod adhuc hodie vulgò se tales affines vocent.

Sepa-

Separatur matrimonium inter affines contractum, etiam usque ad 6 gradum. Gonz. l. ad c. ex literis i. h. t.

Matrimonium cum relicta fratris defuncti contractum nullum est, nisi per Ecclesiam dispenseretur, ut i. a. conjugati in tali matrimonio persistant. Gonz. ad cap. D. US. *fin. in fin. de divorciis.*

Ad num. 11. adde. Bonacina vult hoc impedimentum oriri, si qui sine presentia Parochi se dixerint, quia inquit, hoc non est nullum ex defectu consensus, sed tantum ex defectu solennitatis ab Ecclesia praescriptae.

Layn. lib. 5. *tr. 10. p. 4. c. 9.* Impedimentum publicae honestatis non cessat licet sponsalia communi sponzorum voluntate dissolvantur *c. accessit de despons. impub.* Ubi dicitur hoc impedimentum durare, licet impubes contraxerit, & resilierit.

Ibidem in fine. Julius contraxit sponsalia cum Joanna, hanc postea duxit Augustus frater Julii, sed *matrimonium non consummavit.* Etsi hoc casu Julius non teneatur eam ducere, si tamen velit, potest quia jura nolunt, ut si sponsalia praecedentia matrimonium sequens infirmarunt, ab eodem vicissim infirmantur, ne inter duas dispensationes detur quasi mutua reactio, quam etiam natura abhorret. Dicitur: *non consummavit.* Quia consummatio opponeret impedimentum affinitatis.

Quaeres: An requiratur, ut sponsalia sint publica & notoria? Videtur, quod non. quia non ideo dicitur esse *publicae honestatis*; sed quia publice inhonestum est, ut se tales personae du-

cant, sive de sponsalibus sciatur sive nō,

Ad num. 13. De Impedimento ligaminis. An Polygamia jure naturae interdicitur? Non tantum Ecclesiastica, sed etiam Divina lege est interdicitur. Probatur ex cap. gaudemus. *x. de divort. cap. licet de despons. duor. cap. fin. eod. Can. an non XXIV. q. 3.* Etiam quoad viros ex Genes. 2. Erunt duo in carne una. ex Marci 10. Patribus antiquae legis licitam fuisse ex Divina dispensatione ipsis interius revelata. Probatur item ex Trident. *Sess. 24. Canone 2.* Et sic refutatur sententia Cajetani dicentis non extare legem Divinam.

3. Conveniunt quod jure naturali interdicitur pluralitas virorum respectu ejusdem uxoris. Tum quia teste Divo Thom. in *4. d. 33. q. 1. art. 1. ad 7.* Hoc est contra prima praecipua legis naturae, nam per hoc quoad aliquid totaliter tollitur, & quoad aliquid impeditur bonum prolis, quod est contra finem, quia licet concipere possit, ex utroque, teste Philosopho *lib. 7. animal. cap. 4. Regulariter* tamen accidit corruptio vel utriusque foetus ob seminis contrarietatem, vel saltem alterius, quod a praevalente semine suffocatur. Educatio vero totaliter tollitur, quia pater alere nollit, cum foret incertus.

Utrum DEUS dispensare possit, ut una pluribus nubet? Bellarm. negat, Thomas Sanchez cum aliis affirmat. Quibus assentitur Franc. de Auxo: quia pluralitas virorum non tollit omnino principalem finem matrimonii; nam licet tollat congruam educationem, non tamē matrimonium, possetq; DEUS utriusque viri foetus illatos conserva-

re, & sic salvo principali fine, non est cur non posset DEUS dispensare, sicut dispensavit in pluralitate uxorum.

An Pontifex super pluralitate uxorum dispensare possit? Durandus & alii dicunt posse. D. Thomas Covarr. & alii agunt quod non possit, quod probatur. Quia licet talis pluralitas non adverteretur primo fini procreationi, in quo homo consideratur ut animal, & cui fini correspondet bonum proles; impeditur tamen valde finis secundus mutua in officiis domesticis communicatio, cui correspondet bonum fidei, & in quo quis consideratur ut animal rationale politicum, quia ex pluralitate uxorum necesse est oriri Zelotypiam &c. Unde pax turbatur, & communicatio illa valde impeditur. Item plane tollitur finis tertius convenientis matrimonio ut Sacramento significans conjunctionem Christi cum Ecclesia mediante assumptione humanitatis, cui correspondet bonum Sacramenti; & consideratur homo ut est Christianus; hæc autem unio est cum una Ecclesia, quæ licet ex pluribus constet fidelibus, tamen una est propter fidei & baptismatis unionem, juxta Cantic. 6. Una est columba mea, & D. Pauli 2. ad Corinth. 11. Despondivos uni viro, Virginem castam exhibere Christo.

Quartus & alius finis est remedium concupiscentiæ, hoc sine matrimonio per pluralitatem uxorum omnino frustratur. Quia naturale est ut talis vir unam præ aliis diligat, aut quæ pulchrior, vel divitior, vel fecundior &c. quod si nullam præ aliis diligat, in nullius congressu quiescet, consequenter

alias & alias desiderabit. Uti Salomon ergo. Probatur secundo quia Polygamia nunquam fuit sine divina dispensatione, uti patet ex Trident. Sess. 24. Can. 1. 2. Item ex c. p. gaudemus extr. de divor. Ubi paganus conversus jubetur adherere primæ &c. in terminis ibid. Dispensatio autem, sine qua non licuit olim habere plures uxores, non scripto tradita, sed per divinam revelationem innotuit Patriarchis & per eorum traditionem fuit ad posteros derivata, illorumque verbo & exemplo in illis continuata.

Utrum hæc dispensatio ad Gentiles extensa? Problema. Affirmat Bellarm. & alii, quia Jacob. & Esau inter a Gentilium plures duxerunt. Genes. 26. 28. & per Can. abjiciuntur xxxii. q. 4. ex verbis: *Quando mos erat, crimen non erat.* Sotus, Sanchez & alii negant: quia apud Gentiles non militabat ratio. Scilicet populi fidelis & Catholici multiplicatio, in quo Christus nasciturus erat.

Colligitur hanc dispensationem esse cassatam, Matth. 19. Secundo, etiam infideles non posse ducere plures. Tertio, Pontificem non posse dispensare. Ubi postea pro regula ponit, quod leges illæ, quæ actus tam intrinsecè malos prohibent, ut nullam ob causam possint honestari, nequeant Ecclesiæ admittere dispensationem, utpote quæ nullam habere possunt rationem justæ dispensationis v.g. præcepta baptismi, Confessarii non mentiendi. Bene tamen illæ, quæ prohibent actus non tamen intrinsecè deformes, quin aliquo casu possint honestari, utpote in quibus potest

test inveniri iusta ratio dispensationis, uti in voto, Prælatorum Residentia, In hoc autem casu iusta ratio inveniri nequit (sed dices: Si Princeps haberet uxorem sterilem, an non esset iusta ratio? Respondet adhuc manere indecentiam & inconvenientiam annexam, licet purgetur intrinseca malitia.) Unde idem admittit, quod etiam Pontifex in posterioribus casibus super jure naturæ vel Divino etiam quod absolutum, & à solo DEI arbitrio derivatum est verè dispensare possit, tollendo illius obligationem, non quidem in universum, sed tantum in aliquo eventu speciali ob urgentem causam ex DEI commissione. Ita Canus. Thom. Sanchez lib. 8. de matr. disp. 6. n. 5. cum Gl. in cap. à nobis. De decim. Felino, Navarro, cum alii dicant, quod tantum possit autoritative declarare, id ius tali eventu non obligare.

Quod si ius Divinum vel naturæ sit, & ortum habeat ab humana voluntate: & ex ejus suppositione obliget, uti sit in voto, juramento, ibi communis receptum est, quod Pontifex super eo verè dispensare possit. Plura Franc. de Arauxo de stat. Civil. disp. xi. q. 2.

Quod debeat dici: Pontifex dispensat in jure Divino, probat: quia si esset tantum interpretatio, tum etiam ea viris doctis competere, etiam personæ propriæ, quod in tali casu esset obligatio legis, v. g. non residendi.

Neque obstat solius Pontificis esse interpretari Divinum ius autoritative, ita ut certum & tutum reddat eum, cum quo dispensat, quod non competit viris doctis. Nam hoc modo inter-

pretari est solius Legislatoris, aut eo superioris cap. inter. de sent. Excommunic. L. fin. ff. de Legib. Quod si quis dicat interpretandi sic ius divinum competere Pontifici ex commissione DEI, æquè licet dicere, competere sic ius dispensandi.

Sannius tom. 3. dist. 18. qu. 1. in fine. DEUS concessit in antiqua lege polygamiam quoad plures uxores simul, ut electus populus DEUM verum confitens numero paucus, copiosius, multiplicaretur, post diluvium maximè, quando amplius non attingebant tam longam annorum seriem.

Ad nu. 30. in fine. Quæres: An Pontifex dispensationem denegans, si causa subsit, & non habeat causam in contrarium, peccet? Respondet Francisc. de Arauxo de stat. civil. disp. 4. difficultate 1. n. 46. quod peccet venialiter ex genere, & lethaliter ex damno, periculo vel scandalo annexo. Ratio quia hoc casu non utitur Pontifex potestate sibi datâ ad finem, ad quem data est; atqui abusus potestatis est peccaminosus; ergo. Item quia hæc potestas data est ad iustitiam in membra; huic apponitur denegatio; ergo. Item quia ageret contra pietatem & fidelitatem, debet enim ut fidelis dispensator procedere. Et sapit vitium acceptionis personarum, quod est contra iustitiam distributivam. Cum autem hoc hic non sint intrinseca mala, videtur tantum esse veniale ex se, aliàs mortale. Sic Fridericus Dux Saxonie ob difficultatem & non nisi pro ingenti pecuniæ summa concessam dispensationem factus est Lutherane hæresos fautor. De negatione

tionem autem factam iteratò supplicandum est.

Dices 1. Est liberum dispensare, ergò non peccat, Nego consequens. Quia liberis non opponitur culpa, sed coactio. 2. Denegando utitur jure suo? ergò. Negatur antecedens, si causa sit. 3. Non est virtus, contra quam peccet ergò. Negatur antecedens ex dictis. Et, si scandalum, peccat contra charitatem. 4. Ferendo legem generalem non peccat; ergò nec denegando in particulari. Respondetur, si feratur lex absolute de nunquam dispensando, est lex imprudens; si autem feratur pro certo loco ex justa causa, quia forte corruptela orta ob frequentem dispensationem, tunc lex tenet, & sic patet solutio.

Ad num. 32. adde. Probat Cajetanus hoc modo: dicitur; propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, id est, excludendo patrem & matrem. Verum iste sensus non est, quia de cohabitatione loquitur: quamvis in quibusdam casibus necessitate debeat quis parentibus magis assistere quam uxori. Franc. de Araozo *cu. disp. xi. q. 2. n. 1.* Melius probatur: Erunt duo in carne una; filius autem est pars quædam sui parentis.

Ad num. 32. in princ. adde. Probat ex Aristotele 1. politic. cap. 2. qui solo lumine naturæ ductus turpissimam censet conjunctionem parentum cum filiis, & fratrum cum sororibus, quasi utramque pariter cum naturæ legibus pugnantem. Idem Tertullianus in *Apolog. cap. 5.* D. Augustin. *lib. 15 de Civ. cap. 16. lib. 22. contra Faustum ca. 55.*

Probat secundò, inter patrem & filiam est jure naturæ nullum, quia primus gradus consanguinitatis est; atqui etiam frater & soror immediatè sibi conjunguntur in una substantia & carne parentis, qui parens non mediatur, sed tenet se ex parte principii generationis. Hinc Abraham iuravit Saræ, ut diceret se esse ejus sororem in Genes. 20. ex quo Gens barbara credebatur non esse uxorem; ergò.

Probat idem quod contraria sententia sit improbabilis in praxi, tum ex d. c. gaudemus. Ubi Pontif. x. interrogatus per indirectum id determinat, tum ex eo, quia sicut signum est evidens, quod natura non possit id, quod nunquam fecit, ita etiam non posse Pontificem id, quod nunquam fecit. Nam licet legatur quod Carolus Magnus ex sorore genuerit Rolandum. D. Antoninus 3. *part. iii. cap. 11.* Fuit id tantum factum ex incestu, non conjugio; quia nullibi legitur dispensatum, Non obstat Exemplum Comitis Anmiani, de quo Paulus Amilius in vita Ludovici II. Quia id contigit per ementitam dissimulationem à Notario corrupto, qui etiam pœnas solvit, & ipse Comes renuens eam dimittere à Rege Gallie comitatu per bellum exspoliatus. Unde colligit Thomam Sanchez falsum dicere, dum ait opinionem contrariam esse valde probabilem. Idem refutat, quod D. Thomas contrariam teneat, ut idem Sanchez refert. Dum D. Thom. tantum loquitur de principio, & quod magis repugnet juri naturæ inter patrem & filiam, quam inter fratrem & sororem, atque truncata verba à Sanchez allegari.

Non

Non obstat de primis matrimoniis; quia id per Divinam dispensationem vel ipsis, vel parentibus revelatam, factum est. Nec incongruit legis Conditionem statim in ea dispensare, maximè dispensatione transeunte & per eum duraturâ. Vel dic ob necessitatem fuisse tunc licita, cessante tunc lege.

Quod dicitur de Sara, illa fuit sobrina Abraham ex fratre Aronnata. Sic & Isaac dixit Rebeccam esse sororem. Vel, ait idem Auctor, dic DEUM cum Abraham dispensasse.

Non obstat 2. Reg. 13. Ubi Thamar fratri Amon intenteanti stuprum sibi dicit: *Noli facere stultitiam hanc, quin potius loquere ad Regem, & non negabit me tibi.* Respondetur, David non fuisse patrem Thamar, quæ in bello ab eo capta, postea fuit ab eo enutrita. Vel eum communi illa verba fuisse ab ea prolata falsò ex eo, quod sceleris immanitate perturbata esset, sicut cæcus ait Jo. 9. *Deus peccatores non exaudit.* In fine addit nunquam Theol. Doctorem debere docere in materiis moralibus eam opinionem, de qua opus sit dicere? *Ita mihi videtur sub Sedis Apostolica judicio.*

Laym. lib. 5. tract. 10. p. 4. c. 6. refert, quod Sanchez tradat inter ascendentes & descendentes excepto gradu primo non esse jure naturæ irritum matrimonium. Unde si infideles convertantur, tales conjugatos non esse separandos. Sed non placet.

Ad num. 35. adde. Idem ibid. nu. 5. ait Inter affines ex linea recta irritum est matrimonium excepto casu necessitatis. Prius intellige si copula fuerit licita. Si enim ex illicita affinitas resultat & ante baptismum habita sit, po-

stea ve, ò illius matrem filiam, vel sororem ducat & postea baptizetur, talis separari non debet. Ratio: quia ex hac non oritur affinitas tam perfecta, ut impediatur quò minus validè & ob justam causam etiam licitè contrahatur.

Ad nu. 38. adde. Episcopus non potest dispensare jure ordinario in impedimentis dirimentibus matrimonium jam contractum, nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, si concurrant. 1. Defectus sit dispensabilis, 2. Sit occultus, non notorius, seu divulgatus, 3. Ex altera saltem parte sit matrimonium bona fide contractum, 4. Non sit facilis accessus ad Papam. In matrimonio contrahendo non potest sine speciali facultate. Busenb. lib. 6. tract. 6. c. 3. dub. 2.

Ad num. 41. adde. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 6. n. 9. ait difficiliorem esse dispensationem, si distantia graduum sit inæqualis, maximè si una persona distet primo gradu à communi stipite, v. g. vult quis ducere filiam avi vel proavi, & ita dicitur Pius V. anno 1566. die 26. Augusti declarasse. citaturque Covarr. p. 2. c. 6. §. 10. n. 16.

AD TIT. XV.

De Frigidis & Maleficiatis.

AD priores quinque num. 1. Observa ex Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 11. n. 1. Si mulier ob arctitudinem sit perpetuò impotens, esto incisionem periculosam pati velit, maritus non tenetur expectare incisionis eventum, sed potest alias nuptias inire. Idem si per mira-

raculum fieret potens, matrimonium non tenet prius initum, nisi de novo consentiant. Aliud est, si fuisset maleficata. Item ibid. n. 2. requiritur hinc potentia ad copulam *perfectam*, quæ fit cum immisione *veri* seminis in vas muliebri: hinc Eunuuchi, spadones, qui uero q; teste carent, ad matrimoniũ inhahiles sunt: at si post matrimoniũ quis Eunuuchus fiat, potest adhuc exercere copulam imperfectam cum immisione non veri seminis. Ibid. n. 3. Matrimonium ratum per supervenientem impotentiam non dissolvitur. Non obstat Can. quod proposuisti xxxii. q. 7. Quia intelligendus, si impotentia præcesserit nuptias, & quod ex charitatis lege ei saltem obligatus sit. In dubio autem præsumitur impotentia nuptias præcessisse, quod ex communiore docet Abbas ad cap. fraternitatis nu. 6. h. tit.

Ibid. n. 5. Si potentia generandi vi morbi, vel ex senio *secundum se ac simpliciter* destructa esset, nullã humanã arte restaurari possit, & si hominem diutius vivere contingat (quod in dubio præsumi non debet) matrimonium tales contrahere non possunt, quia nihil refert unde impotentia irreparabilis oriatur. Quod si maritus ob senium simpliciter ac perpetuò destitutus sit potentia seminandi intra vas, oscula & tactus ipsi sunt licita citra periculum pollutionis, illicita autem copula cum periculo sui polluedi: sin verò aliqua spes sit intra vas perficiendi, opus conjugale, licet rarissimè & vix unquam fiat & contingat, concessa adhuc est conjugibus copula, quamvis cum pollutionis periculo. Ita Sanchez. 2. disp. 17. n. 23.

Si de impotentia coeundi constet, statim matrimonium separatur, alias cohabitabunt conjuges per triennium, & si cum septima manu propinquorũ jurent carnali se copulã adhasisse, & non potuisse conjugi, statim separantur. Gonz. ad cap. laudabilem 5. h. t.

Ad num. 6. in fin. adde. Debet abjurare, quod non velit altero sexu uti durante matrimonio. Can. Presbyteros xvi. q. 1. Si fuerint facti vidui, possunt secundum alterum sexum contrahere. Sannius tom. 3. dist. ult. quest. 7. num. 12.

Ad num. 10. in fine adde. Busenb. lib. 3. tract. 1. c. 1. dub. 5. Maleficium est vis nocendi alii ex pacto & cooperatione dæmonis. Dirigitur ad nocendum. Magia verò ad mira. Aliud amatorium seu philtum, aliud veneficium. Vide ibi plura. Ubi quod philtum in voluntatem non agat, sed tantum in phantasiã, unde si labatur adhuc peccat.

Ad num. 16. in fine adde. Franc. de Arauxo *ae stat. Civ. disp. 2. p. 1. sect. 5.* Refert Ecclesiam aliquando permisisse matrimonium fidelis cum infidei scilicet usq; ad tempora Concilii Toletani IV. Idem *disp. xi. q. 6.* fuse probat non esse licitum matrimonium Catholici cum hæretica, nisi securitas detur de fide & de educatione proles in fide Catholica. Sed.

Objicit cum contrahentes sint ministri hujus Sacramenti, quomodo poterit Catholicus id ritè ministrare notoriè indigno, & existenti in peccato mortali. Item quomodo contrahet is, qui non credit esse Sacramentum, nec habet intentionem faciendi id, quod facit

facit Ecclesia Romana. Respondet ad primum, sufficere unumquemque esse ministrum Sacramenti respectu sui, non respectu alterius. Ad secundum sufficit intentio generalis faciendi id, quod facit vera Ecclesia Christiana quaecunque & ubi sit.

Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 14. n. 3. Si matrimonio Catholici cum hæretica pactum adjiciatur, ut masculi patrem Catholicum, feminae matrem hæreticam sequantur, ait id impium & irritum esse.

AD TIT. XVI.

De matrimonio contracto contra Interdictum Ecclesie.

Impedimenta impediencia exprimuntur hoc versu:

Interdictio, dies, crimen, sponsalia, votum.

Impedimenta impediencia ex crimine resultantia per diuturnam consuetudinem penitus sunt ablata, ait Sanius tom. 3. dist. ult. q. 8. n. 5.

Ad num. 1. in fine adde. Interdictum tripliciter intercedere potest. Per Legem, per Judicem, & per Parochum. Vide Gonz. ad cap. de muliere. h. t.

Ad num. 4. in fine adde. Quod tempore feriato prohibeantur tantum solennitates, non etiam ipse contractus matrimonii, inquit Laym. lib. 5. tr. 10. p. 4. c. 15. Videre est in Trident. Sess. 24. c. 10. de reformat. matrim. & c. Capellanus, supra de feriis. Consuetudo ta-

men videtur induxisse, ne matrimonio Parochus assistat, nisi necessitas urgeat.

Ad n. 5. in fine adde. Busenb. ex Lay. Navarr. Sanchez. addit pro impedimentis impediencia clandestinitatem; ubi Tridentinum non est receptum, omissionem benedictionis. De qua infra de secund. nupt. quæ debet fieri in templo à proprio Parocho, sine cuius licentia si quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec absolvatur ab Ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium. si contrahatur sine præviis denuntiationibus, quod ait esse etiam peccatum mortale. Post tertiam denuntiationem licet eadem die contrahere, non tamen differre ultra 4. Menses, ut declaravit Congregatio Cardinalium. Diurnale autem Romanum ponit 2. Menses. Alias debent repeti.

Ad num. 8. in fin. adde. Objicies Cap. si verò 2. xxxii. q. 7. Qui insinuat solum adulterium ponere impedimentum impediens. Respondet Gloss. intelligendam esse de adulterio incestuoso.

Ad num. 7. in fin. adde. Mulier, quæ machinata est in necem viri, ipso matrimonio & alterius spe privatur, maritus verò insidiatorem interficiens, ipsam uxorem dimittere valet, & eam mortuam cum alia contrahere. Gonz. ad cap. si qua 5. de divort.

* * *

* *

L

Ad

AD TIT. XVII.

Qui filii sint legitimi.

Quæstio utrum proles, quam pater genuit ex concubina soluta, durante matrimonio, sed invalido sit censenda naturalis, an spuria? Respondetur. 1. Si post declarationem nullitatis concepta & nata sit, certum est eam esse naturalem quia procreata ex iis, inter quos poterat esse matrimonium, Respondetur 2. etiam conceptam & natam ante esse naturalem, ex eadem ratione: quia à parte rei non est impedimentum. *arg. cap. cum in Apostolica. de sponsalib.* Ubi litis pendentia non impedit secundum validè contrahi, si primum erat nullum & c. *Tua fraternitas. de spons. duor.* Licet puniri tales possint, & usus posterioris interdicens sit, donec de nullitate prioris constet.

Probatur secundò. Omnis proles nata ex matrimonio invalido, bonâ tamen fide contracto saltè ex parte unius, est legitima. c. *ex tenore h. t.* Ex hoc privilegio; non potest tamen idem operari vitium spurcitatatis, neque ex natura sua, quia est nullum, neque ex Jure, quia hoc nullibi exprimitur, ergò proles in casu nostro non est concepta ex adulterio; ergò non est spuria, sed naturalis.

Probatur tertio. Si talis pater post declaratum matrimonium nullum illam duceret, ex qua progenit, legitima ret illam, ergò est naturalis.

Filiatio legitime probatur per nominationem parentum, & non creditur

illis contrarium postea asserentibus etiam tum juramento. *Gonz. ad c. per suas 10. sup. de Probat. Fagnanus.*

Ad num. 7. in fine adde. Separato matrimonio in facie Ecclesiæ contracto, filii geniti vel concepti ante ipsam separationem sunt legitimi. *Gonz. ad cap. cum inter. 2. h. t.*

Ad num. 11. in fine adde. Filius naturalis per subsequens matrimonium efficitur legitimus & habilis ad succedendum in bona paterna. *Gonz. ad cap. conquestus 1. h. t.*

Ad num. 12. in princ. adde. Objicitur hic Novell. 89. c. generaliter. Sed non solvitur. Dic eam procedere vel in legitimatione per rescriptum, vel spectato jure civili, non etiam jure Canonico, quod hac in parte attendendum. Ita *Covarr. hic. p. 2. §. 1. c. 2. n. 15.*

Ad num. 18. in fine. Quæres. Si Christianus imprægnat infidelem, hæc postea conversa ducatur ab illo in uxorem, eritne proles legitima? Ratio quia in tempore conceptionis non potuit inter ipsos esse matrimonium? Videtur quod non.

Ad num. 13. in fine adde. In terris Ecclesiæ potest Pontifex quoad omnia illegitimos legitimare; in terris verò alienis quoad spiritualia tantum dire&e, quoad temporalia verò indire&e & c. *Gonz. ad cap. per Venerabilem 13. h. t.*

AD TITUL. XVIII.

Qui matrimonium accusare possunt, aut contra illud testificari.

Observe quod Confessarius non teneatur admonere contentem, qui
inva-

invalide contraxit ex ignorantia juris vel facti, quando non sperat fructum, aut remedium, difficillimum est, nisi sit periculum damni communis, uti est, quando populus id novit & scandalizatur Bonac. *in verb. matrimonium num. 114.*

Ad num. 5. in princ. adde. Depositiō unius testis asserentis subesse impedimentum inter sponfos, sufficit ad impediendum matrimonium contrahendum, nisi sponsalia præcesserint jurata Gonz. *ad cyp. præterea 12. sup. de sponsalib.*

A D T I T. XIX.

De Divoritiis.

Ad num. 1. in fine adde. Indissolubilitas matrimonii non proprie ex naturali jure descendit; nam in lege proprie naturali DEUS dispensare nequit. Ita D. Thom. Dispensavit autem hac in materia: *c. 24. Deuter.* Quamvis quidam DEUM id tantum permisisse ajant. Si consummatum sit, *ex prima ve DEI.* Institutione indissolubile est *c. 2. Genes.* Quem locum interpretatur Christus apud Matth. *c. 19.* ob representationem ad Ephes. *5. Laym. lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 6. n. 1. 2.*

Ad num. 2. adde. Ad text. Matth. *19.* respondent aliqui, ut refert Sannius *tom 3. dist. 18. q. 1. n. 5.* periculum nisi non esse exceptivam, sed præcisivam, ut sensus sit: quicumque dimiserit uxorem non fornicariam, vel non ob fornicationem, & aliam duxerit, mœcha-

tur; Christus enim non voluit dicere, quod ob fornicationem solvere quis possit vinculum, sed quod ex nulla causa id liceat, præsciendens, an ob fornicationem id liceret, an non; idque ex ea, quod Pharisei, quibus loquebatur, non erant hujus veritatis capaces.

Ad num. 4. in fin. adde. Matrimonia infidelium elevantur ad rationem Sacramenti per baptismum, innovato consensu. Vide Sannium *tom. 3. dist. 17. quest. 3.*

Si ex conjugibus infidelibus altero ad fidem cōverso, alter maneat infideli. (saltem nisi pacifice cohabitare velit sine contumelia Creatoris) solvitur quoad vinculum, idque ex dispensatione Divina in favorem fidei, ut patet *1. Corin. 7. vers. 15. Bufenb. lib. 6. tr. 6. dub. 3. c. 2.*

Matrimonium ab infidelibus contractum in gradu cognationis ab Ecclesia prohibitum non dissolvitur per baptismum ab ipsis susceptum. Gonz. *ad c. de infidelibus. 4. sup. de consang. & affin.*

Ad num. 13. adde. Si maritus uxoris, vel contra uxor viri adulterium scias, licet probare nequeat, per se loquendo debitum reddere non tenetur, licet Judex sub excommunicatione præcipiat, quia præceptum Ecclesie in falsa præsumptione fundatum in conscientia non obligat. Laym. *lib. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. Sanchez lib. 10. disp. 12. n. 6.*

Ad num. 18. adde. Bufenb. *lib. 6. tr. 6. cap. 2. dub. 3.* admittit aliquando etiam ob oscula &c. Separationem ad tempus fieri posse, ut nocens emendetur.

Ad num. 21. in fine adde. Accusatio

tio de adulterio, si non probetur, dat alteri parti justam causam separationis thori. Trivisianus lib. 1. decis. 61.

Ad num. 24. adde. Conjuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur, & tunc eis etiam separatis durat vinculum. Gonz. *ad cap. quæsiuit. 2. h. t.*

Ad num. 27. Busenb. lib. 6. tr. 6. cap. 2. dub. 3. etiam ass. rit. quod non teneatur conjugem conversum recipere, addit saltem ex justitia; nam ex charitate aliquando tenetur, si sit periculum incontinentiæ.

Ad num. 28. in princ. adde. Coniunx non potest sine iudicio Ecclesiæ conjugem dimittere, etiam prætextu notoriæ consanguinitatis, & de facto dimissam recipere compellitur. Gonz. *ad cap. Porro. 3. h. t.*

AD TIT. XX.

De Donationibus inter Virum & Uxorem.

A*D num. 3. in fine adde.* Res donata propter nuptias si alienetur à marito consentiente uxore, dum alia bona ipse obtinet, præcipuè post transcursum temporis, ab uxore repeti non potest. Gonz. *ad cap. 4. sup. de Empt. & Vend.*

Soluto matrimonio ex causa licita dos restituenda est uxori. Gonz. *ad cap. mulieres. 1. h. t.*

Judex delegatus, qui cognovit de causa matrimonii, de dote etiam pronuntiare valet. Gonz. *ad cap. plerumque. 4. h. t.*

Donatio propter nuptias, si nuptiæ, quia incestuose, nullæ declarentur. à marito repeti potest, nec lucro uxoris cedit. Gonz. *ad cap. etsi necesse. 5. h. t.*

Usufructus in dotem datus, vel donatio propter nuptias, finitur mortis dantis, nec amplius remanet penes accipientem. Gonz. *ad cap. nuper. 6. h. t.*

Maritus inops dotem sibi promissam petens, cautionem qualem qualem præstare debet, aliàs dos deponetur penes mercatorem. Gonz. *ad cap. Per vestras. 7. h. t.*

AD TIT. XXI.

De secundis nuptiis.

Ad nu. 4. in fine adde. Utrum propter verosimilem præsumptionem & probabilem credendi causam intercessisse mortem mariti, concessam sit mulieri ad secundas transire nuptias? Respondetur esse, & Confessarius in foro interno concedere potest, & Judex post contractas nuptias eam separare non potest. *Can. Cum per bellicã. 3. q. 1.* Ratio, quia in moralibus sufficit probabilissima opinio & non requiritur certa. Ipse tamen Judex transendi licentiam dare nequit, quia Canones hoc casu requirunt certitudinem. *cap. Dominus. h. t. cap. in presentia de sponsalib.*

Objic. cap. quoniam. 9. porro. Ut lite non contelt. Respondet Abbas textum loqui de verosimili morte conjugis *dubis.* id est, de quo dubitabatur an esset coniunx. *Laym. lib. 5. tract. 10. q. 3. c. 2. n. 2. in fine.*

Uxor

Uxor non certificata de morte viri ad secundas nuptias transire nequit, quamvis ignoret statum viri, qui ab hostibus captus fuit, longoque tempore abfuit. Gonz. ap. cap. in presentia 19. supra de sponsalib.

quod postulatus ante administrationem civiliter conveniri possit; non vero criminaliter, & sic intellige Ulp. in L. hac enim § ult. ff. de susp. tut. dum ait, qui nil gesserunt, non possunt suspecti postulari. idem Old p. 1032.

Ad num. 1. in fin. adde. Super notorio procedit Judex nemine accusante. Gonz. ad c. accusanti 8 h. t.

LIBER QUINTUS

AD TIT. I.

De Accusationibus, Inquisitionibus & Denuntiationibus.

Observa: Omnem injuriam fieri aperiè vel occultè. Ut apertum maleficium sit, quod omnes judicant esse maleficium. Occultum, quod non statim patet esse delictum, sed aliquamdiu serpit, & tandem erumpit, & hoc vocatur suspecti discrimen, ex quo suspecti postulatio. Unde suspicari est cum timore ea aspicere, de quibus dubitatur, ut suspicio sit actus, per quem in dubitationem trahimur, timentes de aliquo, ne læsionem adferat privatim, aut publicè. Olden. p. 1031. Dicitur autem suspecti postulatio, quia suspectos non nisi alioi gratia facere solemus, quod magis per postulare, quam per agere explicatur. Item postulare est rem valdè justam instantiis exigere quod hic fit. Olden. p. 1034. Estque hæc postulatio duplex. civilis quando petitur ut tutor, v. g. removeatur. Criminalis, quado petitur, ut præter remotionem, adhuc alicuius pœna puniatur. p. 1034. Ut nota,

Est autem notorium duplex, aliud dicitur notorium juris, quando quis per sententiam condemnatus, vel in judicio confessus est. Aliud notorium facti, quando crimen ita est publicum, ut toti populo pateat Vall. de cohab. Clerico. num. fin.

Accusans ad vindictam in crimen inscribere debet, denuntians non. Gonz. ad cap. sup. 16 h. t.

Ad num. 2. in fine adde. Dicens se aliquem accusaturum sine pœna, potest desistere ab accusatione ante inscriptionem, & sic desistenti silentium perpetuum imponitur. Gonz. ad cap. licet 14 h. t.

Ad num. 5. adde. Occupatus de uno crimine, iterum de eodem accusari nequit. Gonz. ad cap. de his 6 h. t.

Ad num. 6. in fin. adde. Quid Judici servandum circa inquisitionem ex Bussenb. lib. 4. c. 3. dub. 2. art. 2. Ubi præter generalem, specialem, ponit inquisitionem mixtam quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, ut si queratur, quis Cajum occiderit. Specialem enim dicit, quando utrumque est speciale. v. g. An Titius Cajum occiderit.

In inquisitione generali subditus etiam rogatus sub juramento nec tenetur,